

Полянський Юрій Євгенович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
проректор з методичної та виховної роботи, професор кафедри організації
судових, правоохоронних органів та адвокатури, кандидат юридичних наук,
професор, заслужений юрист України*

ВИЩИЙ АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Створення Вищого антикорупційного Суду в Україні тісно пов'язано з реалізацією державної антикорупційної політики і прийняттям нових законодавчих актів. Це також відповідає стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276-2015 [1]. Перший крок у цьому напрямку зроблено у п.2 ч.1 ст.31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якою передбачено існування Вищого антикорупційного суду поряд з Вищим судом з питань інтелектуальної власності [2]. Прискоренню цих процесів сприяють заклики закордонних політиків і особливо зарубіжних фінансових структур до Президента України та Верховної Ради України. Вирішальний крок у цьому напрямку зроблено Президентом України, який вніс 22.12.2017 р. до парламенту відповідний законопроект [3].

Як відомо, Конституція України забороняє створення надзвичайних і особливих судів (ч. 5 ст. 125). Проте світова і європейська практика підтвердила доцільність створення спеціалізованих судів, які керуються загальновизнаними нормами судочинства і до яких відноситься Спеціалізований антикорупційний суд (надалі ВАС).

В юридичній доктрині корупція розглядається як діяльність осіб, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, пілг і переваг. Йдеться про зловживання з

корисливих мотивів посадових осіб органів публічної влади для протиправного збагачення.

На сьогодні розгляд справ про корупцію відноситься до компетенції судів загальної юрисдикції, починаючи від окружних, тобто все зводиться до покарання дрібних корупціонерів, тоді як «акули корупції» не несуть належної відповідальності. Саме для здійснення правосуддя щодо таких корупціонерів має створюватись ВАС.

Виникає питання, чи можна вважати цей суд вищим, якщо поряд з ним не створюються антикорупційні суди нижчого рівня. Думається, що в даному разі ця обставина не має істотного значення, оскільки і в подальшому інші суди загальної юрисдикції продовжуватимуть розгляд таких справ, перелік яких визначено у КПК України. Проте у слові «вищий» підкреслюється, що антикорупційним судом вищого рівня здійснюється судочинство щодо посадових осіб, які, займаючи найвищі посади в державі, завдали корупційними діями найбільшу матеріальну шкоду і найбільшою мірою сприяли розбещенню суспільної моралі.

Все це робить цілком виправданим використання прикметника «вищий» стосовно зазначеного судового органу. Крім того, потрібно врахувати, що в такій подібності він буде єдиним в Україні, у зв'язку з цим його діяльність неситиме виключний характер у порівнянні з іншими суб'єктами судочинства.

Дещо по-іншому слід оцінити іншу новацію, закріплену у ч.1 ст.1 законопроектом, відповідно до якої ВАС здійснює судочинство як суд першої і апеляційної інстанції . Розгляд апеляцій на рішення ВАС, як суду першої інстанції здійснюватиме, за задумом законодавця, Апеляційна палата цього суду.

На наш погляд, співіснування у складі одного судового органу протилежних за своїм призначенням першої і апеляційної інстанції може зашкодити об'єктивності судочинства. Об'єднання у складу одного судового

органу підрозділів різного рівня в умовах наявності досить тісних корпоративних зв'язків між ними може сприяти появі корпоративних змов щодо результатів розгляду судових справ, що явно не піде на користь об'єктивності судочинства.

Доцільніше передбачити можливість розгляду апеляцій не вироки ВАС Великою палатою Верховного Суду.

Проектом Закону (ст.10) передбачено додаткові гарантії безпеки суддів ВАС у порівнянні з гарантіями, передбаченими законодавством для інших суддів і працівників правоохоронних органів, особливо на місцевому рівні. Дивуватись не доводиться, адже судді ВАС розглядатимуть провадження щодо високопосадовців, які мають широкі можливості, в тому числі через верхівку криміналітету, скорегувати ставлення суддів і вплинути на результати судового розгляду. До цих додаткових заходів відносяться: надання суддям та членам їх сімей за заявами суддів цілодобової охорони; оснащення житла суддів охоронною сигналізацією, в тому числі кнопками тривожної сигналізації; у разі загрози життю та здоров'ю суддів та їх близьких їх розміщення у місцях, що гарантують їхню безпеку; оснащення службових приміщень засобами, що гарантують особисту безпеку суддів і збереження документації.

Проте зрозуміло, що ці заходи можуть виявитись неефективними, якщо в Україні продовжуватимуть діяти численні угруповання, які постійно вчиняють протиправні дії щодо судів і суддів і залишаються непокараними.

Дещо курйозний характер носить положення ч.1 ст.13 законопроекту, відповідно до якої суддя ВАС, не забезпечений житлом, забезпечується державою службовим житлом на час перебування на посаді. Адже досить курйозною, якщо не кумедною, виглядає ситуація, коли на посаду судді ВАС претендує безхатченко. Але якщо навіть це справді так, то чому людині такої суспільної ваги надається саме службове житло, яке він повинен залишити після закінчення повноважень судді ВАС, причому незалежно від причин.

Зазначену норму можна зберегти в Законі у змінній редакції, виклавши її так: «Стаття 13. Забезпечення житлом суддів Вищого антикорупційного суду.

1. Суддя Вищого антикорупційного суду, не забезпечений житлом у Києві, забезпечується їм державою.

Список використаної літератури:

1. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020роки, затверджено Указом Президента України від 20 травня 2015р. № 276/2015.
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // Відомості Верховної Ради (ВВР).- 2017.- № 48.- ст.436
3. Проект Закону «Про вищий антикорупційний суд» // Законопроект № 7440 від 22.12.2017р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63218